

УДК 459.9

ВЗАЄМОДІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ З СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Диніс О.Й.

здобувач Академії служби України, м. Дніпропетровськ

Annotation

In the article there is considered the modern role of state power organs in the system of national security of Ukraine, there are considered their interaction in political, legal, economic, social, military spheres and the other spheres of society. There is analyzed the place of customs service as an instrument of protection of national interests.

Анотація

В статті розглядається сучасна роль органів державної влади в системі національної безпеки України їх взаємодія в політичній, правовій, економічній, соціальній, військовій та інших сферах суспільства. Проаналізовано місце митної служби як інструмента захисту національних інтересів.

Ключові слова

Національна безпека, органи державної влади, повноваження, функції забезпечення безпеки, Державна митна служба, взаємодія органів державної влади.

I. Вступ

У зв'язку з активізацією євроінтеграційних та міжнародних процесів України проблеми реформування сектора безпеки нашої держави потребують нового рівня обговорення. Це пояснюється виникненням та необхідністю усунення для України великої кількості загроз і викликів найрізноманітнішого характеру, що існують у глобальному середовищі безпеки. Саме проблеми національної безпеки стоять сьогодні в центрі уваги більшості цивілізованих країн світу, міждержавних утворень та громадських об'єднань.

Національну безпеку розуміють як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства й держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам [1].

Досі для України проблема захисту різноманіття життєво важливих національних інтересів залишається надзвичайно складною. За роки незалежності українська влада зробила суттєві кроки в цьому напрямі, але поки що не вдалося досягти суттєвих успіхів у формуванні та реалізації ефективної політики національної безпеки. Майже в усіх

сферах внутрішнього життя країни та зовнішніх відносин спостерігаються кризові явища, що виразно демонструє відсутність довгострокової стратегії та стратегічного менеджменту в діяльності влади.

Питання національної безпеки включає в себе занадто широкий спектр проблемних аспектів. Створення ефективної системи національної безпеки в контексті міжнародної співпраці в цій сфері торкається різних складових і тому має велику кількість вимірів та підходів. Різним питанням національної безпеки приділяють увагу багато науковців, а саме: О. Бойко, В. Горбулін, Я. Жаліло, Б. Кормич, В. Ліпкан, В. Олуйко, Г. Ситник та ін. Однак проблема налагодження взаємодії органів державної влади в системі забезпечення національної безпеки потребує більш детального розгляду.

При розгляді механізму забезпечення безпеки слід мати на увазі, що він являє собою складну систему органів державної влади. Успішне функціонування такого механізму можливе лише при жорсткому розмежуванні функцій та повноважень окремих його елементів та водночас об'єднаній ролі єдиного центру.

II. Постановка завдання

Метою статті є визначення функцій органів державної влади в системі забезпечення національної безпеки, зокрема, визначення ролі митної служби у цій системі.

III. Результати

Держава є основним суб'єктом забезпечення національної безпеки та виступає її гарантом, а відповідно, здійснює основні функції організації та управління цією сферою. Основним принципом державного регулювання у сфері забезпечення національної безпеки є орієнтація на державно-правовий механізм протидії загрозам національної безпеки та реалізацію національних інтересів і цілей.

Виконуючи політичну та соціальну функції Україна цілеспрямовано впливає на сферу забезпечення національної безпеки за допомогою певних засобів та системи своїх органів. Система державних органів, які забезпечують запобігання та нейтралізацію загроз національно-державним інтересам країни, становить державно-

правовий механізм забезпечення безпеки держави.

Сьогоднішнє становище України, зумовлене характером її нових суспільно-політичних та економічних відносин, ставить перед державою та суспільством важливі завдання щодо вдосконалення законодавчої бази в інтересах зміцнення національної безпеки України. Пріоритетними напрямками вдосконалення законодавчої бази щодо діяльності всіх складових національної безпеки має стати скоординована діяльність усіх відомств, спрямована на захист прав і свобод людини та громадянина.

За Законом України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 р. № 964-IV, суб'єктами забезпечення національної безпеки є: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; громадяни України, об'єднання громадян [1].

Як видно з переліку органів, Державна митна служба взагалі не виділяється окремо як суб'єкт національної безпеки, але її роль у цій системі не варто недооцінювати. На митні органи як органи забезпечення національної безпеки покладається відповідальність за боротьбу з тероризмом, наркобізнесом та контрабандою. Ця діяльність здійснюється на основі координації зусиль усіх гілок влади, спецслужб, військових формувань.

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України здійснює загальне керівництво у сферах національної безпеки та оборони України.

Верховна Рада України в межах повноважень, відповідно до Конституції України, визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, формує законодавчу базу в цій сфері, ухвалює рішення з питань уведення надзвичайного і воєнного стану, мобілізації, визначення загальної структури, чисельності, функцій Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України.

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сферах національної безпеки й оборони; з урахуванням змін у геополітичній обстановці вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує державний суверенітет та економічну самостійність України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини й громадянина, обороноздатності, національної безпеки України, громадського порядку та боротьби із злочинністю.

Національний банк України відповідно до основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику в інтересах національної безпеки України.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Служба безпеки України та Служба зовнішньої розвідки України в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією й законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, здійснюють реалізацію концепцій, програм у сфері національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили засоби забезпечення національної безпеки.

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують вирішення питань у сфері національної безпеки, віднесених законодавством до їхньої компетенції.

Воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності кордонів; протидіє зовнішнім загрозам воєнного характеру.

До повноважень правоохоронних органів належить боротьба із злочинністю та протидія тероризму, забезпечення захисту й врятування населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Суди загальної юрисдикції здійснюють судочинство у справах про злочини, що завдають шкоди національній безпеці України.

Прокуратура України здійснює повноваження у сфері національної безпеки України відповідно до Конституції України та Закону України "Про прокуратуру України".

Громадяни України через участь у виборах, референдумах та через інші форми безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які вони обирають, реалізують національні інтереси, добровільно і в порядку виконання конституційних обов'язків здійснюють заходи, визначені

Держава та регіони

законодавством України щодо забезпечення її національної безпеки; як безпосередньо, так і через об'єднання громадян привертають увагу суспільних і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів у різних сферах життєдіяльності країни; у законний спосіб і законними засобами захищають власні права та інтереси, а також власну безпеку.

Необхідно розуміти, що митна служба – це багатовимірне явище, яке у свідомості й житті людей, суспільства відбивається різними гранями (аспектами) залежно від тієї сторони, що пов'язана з конкретними відносинами, процесами, поведінкою, дією тощо. Кожен прояв митної діяльності має сенс, оскільки він несе в собі щось від її сутності.

Митна служба для людини є, насамперед, формою регулятора певних суспільних відносин.

Місце митної служби як інструмента захисту національних інтересів можна правильно розцінювати тільки в рамках методології комплексного дослідження національної безпеки як складного соціального явища. На її стан сьогодні впливає безліч факторів, без урахування яких неможливо виробити стратегію економічного розвитку країни, нейтралізації численних загроз національній безпеці.

На органи державної влади покладено такі функції: планування і здійснення конкретних заходів щодо протидії та нейтралізації загроз національним інтересам України; створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки; вдосконалення її організаційної структури; комплексне кадрове, фінансове, матеріальне, технічне, інформаційне та інше забезпечення життєдіяльності складових (структурних елементів) системи; постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в різних сферах; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці; систематичне спостереження за станом і проявами міжнародного та інших видів тероризму; розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень з метою захисту національних інтересів України; запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізаційних чинників на національні інтереси; оцінювання результативності дій щодо забезпечення національної безпеки та визначення витрат на ці цілі; участь у дво- й багатосторонньому співробітництві в галузі безпеки, якщо це відповідає національним інтересам України; спільне проведення планових та оперативних заходів у рамках міжнародних організацій та договорів у галузі безпеки.

Слід розуміти, що безпека є неодмінним і самостійним інтересом людини, держави, суспільства. Для захисту цього інтересу в державі на різних рівнях створені спеціальні органи та організації з питань безпеки. Але дедалі більше стає очевидним, що існує також безпека процесів реалізації всіх інших інтересів в економічній, політичній, соціальній, культурній та інших сферах. Тому безпекою мають опікуватися не лише спеціально створені організації, органи чи особи, а й ті, що відповідають за реалізацію конкретних цілей, інтересів, завдань практично в усіх сферах діяльності. Саме тут полягає одна з головних проблем: перехрещення сфер компетенції організацій, органів, осіб і забезпечення координації та результативності їх діяльності.

Взаємодія органів державної влади при виконанні функцій забезпечення безпеки України організується в різних сферах суспільства, на різних рівнях і здійснюється за суб'єктами, цілями, засобами та об'єктами діяльності.

Можна навести приклад забезпечення економічної безпеки. З огляду на те, що "проблематика національної безпеки традиційно має статус найвищого пріоритету в державній політиці, поняття економічної безпеки набуває виняткового значення як аргумент прийняття політичних рішень", – відзначає Я. Жаліло [2, с. 141]. За його визначенням, економічна безпека постає "як складна багатфакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення й держави; протистояння дестабілізаційній дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання" [2, с. 143].

Концепція національної безпеки України визначає як основні напрями цієї політики в економічній сфері недопущення нецільового використання бюджетних та інших державних коштів, контроль за експортно-імпортовою діяльністю й захист вітчизняного товаровиробника, боротьбу з протиправною економічною діяльністю та впливом ресурсів. На думку Я. Жаліла, такий підхід зосереджує увагу політики забезпечення економічної безпеки переважно на традиційному протистоянні зовнішнім чинникам впливу. А відповідно до його трактування економічної безпеки, відбувається перехід від її розуміння як забезпечення (тобто процесу, керованого ззовні) до поняття безпеки як спроможності (тобто наявності іманентних внутрішніх механізмів виробництва, розподілу, обміну та споживання), а також від протистояння загрозам, що мають певною мірою зо-

вншній щодо держави як суб'єкта забезпечення безпеки характер, до забезпечення стійкості розвитку. За таким підходом, змінюється й об'єкт забезпечення економічної безпеки: тепер це не лише спроможність держави реалізувати власні владні рішення, а й спроможність економічних суб'єктів різного рівня діяти в загальному руслі зміцнення економічної безпеки країни.

Найважливішими зовнішніми чинниками економічної безпеки є:

- ефективне включення національної економіки у світову господарську систему, яке поєднує розвиток експортного потенціалу задоволення потреб внутрішнього ринку, захист вітчизняних товаровиробників і розвиток їх міжнародної конкурентоспроможності, зі збалансованою структурою та географічною спрямованістю зовнішньої торгівлі;
- включення в міжнародні валютно-фінансові відносини, яке сприяє забезпеченню стійкості грошово-фінансової системи відповідно до національних інтересів України; пошук правильного балансу між курсовою стабілізацією та девальвацією гривні, захист від деструктивного впливу міжнародних потоків спекулятивних капіталів;
- забезпечення критичного імпорту стратегічних ресурсів достатнім обсягом валютних ресурсів на диверсифікованій основі.

Водночас не можна не враховувати, що економічна безпека залежить, насамперед, від спроможності інститутів державної влади здійснювати дієву політику з реалізації та захисту національних економічних інтересів. Ідеться про наступність політики, її стратегічну спрямованість, верховенство закону та мінімізацію корупції, пріоритет права над впливом окремих політико-економічних груп. Також необхідною передумовою є консолідованість економічних інтересів громадян, суб'єктів господарської діяльності, регіонів, держави в напрямі стійкого економічного розвитку та реалізації національних інтересів. Не секрет, що обмеженість відтворювальних ресурсів активізує тенденції автономного виживання, за яких, захищаючи власну економічну безпеку, одні економічні суб'єкти вступають в антагоністичну суперечність з іншими. Яскравим прикладом такої тенденції є "тінізація" економіки як реакція на зростання фіскального тиску.

Взаємодія суб'єктів національної безпеки організується в політичній, правовій, економічній, соціальній, військовій та інших сферах суспільства з урахуванням їх специфіки. Важливим залишається розгляд ролі Державної митної служби України в цьому процесі.

Взаємодія в політичній сфері пов'язана з підготовкою та прийняттям вищими органами державної влади політичних рішень з питань об'єднання намагань Держмитслужби України з компетентними державними органами в ході розробки та реалізації митної політики.

Саме в цій сфері долаються перепони організації спільного планування, підготовки та прийняття управлінських рішень, їх виконання, контролю за перебігом подій, а також питання структурно-штатних, адміністративно-процедурних, матеріально-технічних, кадрових та інших заходів з узгодження зусиль Державної митної служби України з державними органами та структурами, що залучені до сфери захисту економічних інтересів України.

Взаємодія в правовій сфері включає в себе розвиток законодавчої та нормативної бази для спільної діяльності, в тому числі прийняття й корегування договорів та угод на двосторонній і колективній основі; юридичне забезпечення спільного захисту національно-державних інтересів у прикордонних просторах, територіальних водах, на континентальному шельфі, у виключній економічній зоні України; регулювання відносин із сусідніми державами при здійсненні митного контролю; вдосконалення нормативної бази міжвідомчих відносин та спільних дій у сфері митної справи.

Взаємодія в економічній сфері здійснюється з метою комплексного захисту економічних інтересів країни в митному просторі; торкається питань взаємозв'язку підсистем прикордонної та економічної безпеки країни; враховує господарські зв'язки, бюджетно-фінансові аспекти, міжвідомчі економічні інтереси державних органів, що діють у митній сфері.

Взаємодія в соціальній сфері включає, перш за все, координацію намагань Держмитслужби з усіма уповноваженими органами та інституціями, суспільними фондами й організаціями (що не переслідують політичні цілі) з покращення умов праці і якості життя, рівня житлового, освітнього, медичного, культурного, пенсійного та іншого забезпечення осіб, що виконують митну службу й забезпечують безпеку країни. В широкому значенні воно передбачає врахування соціальних процесів, міжнаціональних суперечностей і конфліктів, демографічних тенденцій, міграційних процесів, інших соціальних факторів, що впливають на діяльність суб'єктів митної політики.

У межах соціального аспекту важливо враховувати комплекс гуманітарних відносин представників митних, прикордонних та інших служб з особами, що перетинають державний кордон.

Взаємодія у військовій сфері передбачає узгодження Державної митної служби України і силових структур із спільного використання військової міцності та потенціалу держави в інтересах зміцнення безпеки України і стабільності ситуації на державному кордоні.

IV. Висновки

Визначення чіткого кола повноважень усіх суб'єктів національної безпеки є не тільки передумовою їх ефективної діяльності, а й метою подальших демократичних процесів у всіх сферах життєдіяльності. Насамперед, це має торкатися захисту прав і свобод громадян України.

Для посилення ролі митної служби в системі забезпечення національної безпеки особливо важливо визначити стратегію дій. Сутнісне розуміння митної стратегії виводиться, з одного боку, із загальнонаукового, загальноприйнятого поняття "стратегія", із змісту теорії стратегії взагалі; а з іншого – з аналізу призначення та специфіки митної політики в цілому.

У загальнометодологічному аспекті в сучасній науковій літературі під стратегією прийнято розуміти теорію й практику, що спрямовані на досягнення однієї чи декількох головних (політичних, економічних, соціальних, військових та інших) цілей конкретної соціальної системи або відносно самостійної діючої підсистеми.

Сутність явища зазвичай розкривається при розгляді основних його елементів. Крім

постановки головної мети, серед основних елементів можна назвати визначення основних напрямів, етапів, завдань та принципів досягнення мети; вибір основних способів та форм дій; об'єктивний розрахунок оптимальних сил і засобів; вмілий їх розподіл та використання.

Таким чином, головним змістом митної стратегії України як механізму захисту національних інтересів є формування основних пріоритетів діяльності митних органів та створення умов для їх реалізації. Крім того, митна стратегія має стати комплексною програмою практичних дій із забезпечення національної безпеки в цілому.

Література

1. Закон України "Про основи національної безпеки" від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
2. Жаліло Я. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети і проблеми імплементації / Я. Жаліло // Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. – К. : Сатсанга, 2001. – С. 141–152.
3. Кормич Б.А. Митна політика в системі функцій держави / Б.А. Кормич // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1999. – № 2. – С. 109–111.
4. Управління в митній службі : підручник / [за заг. ред. Ю.Д. Кунева]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 408 с.

УДК 351.82

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА РУХОМ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Дмитренко Г.В.

кандидат наук з державного управління
Головне контрольно-ревізійне управління України

Annotation

In the article main problems of organization of effective state finance control in the Ukraine in the sphere of material-technical values are investigated.

Анотація

Досліджено основні проблеми організації ефективного державного фінансового контролю в Україні у сфері матеріально-технічних цінностей.

Ключові слова

Державний фінансовий контроль, ревізія, перевірка, інвентаризація.

I. Вступ

У сучасних умовах значення державного фінансового контролю за рухом матеріаль-

но-технічних цінностей для підприємства залишається актуальним і зростаючим. Від його правильної організації багато в чому залежить стан справ на підприємстві. Іншими словами, ефективний контроль за рухом матеріально-технічних цінностей підприємства забезпечує нормальну роботу підприємства, що сприяє його розвитку в цілому.

Як відомо, діяльність підприємства складається з багатьох взаємопов'язаних процесів. Це означає, що надзвичайно важливими є ефективність і оптимальність кожного з них. Так, поряд з виробничими, збутовими, маркетинговими та іншими процесами надзвичайно великий вплив на ефективність діяльності виробничого підприємства справ-